

ARTICULUS II.

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII, SCILICET DE EIUS UNITATE ET FIRMITATE

§. I. De unitate matrimonii.

569. — Unitas matrimonii in eo sita est, quod matrimonium sit coniunctio unius viri cum una femina.

1^o Certum est, *polyandriam* pugnare cum lege naturali, quia praecipuis matrimonii finibus adversatur, nempe generationi prolis et bonae eius educationi. — *Ita omnes.*

2^o Certum est, *polygamiam simultaneam* esse in omni casu prohibitam, saltem de iure positivo divino novae legis, ut constat ex *Luc.* 16. 18.: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, et aliam ducit, moechatur.* Constat pariter ex *Trid.* sess. 24. Can. 2.

3^o Certum est, secundas nuptias et posteriores esse licitas tam viro quam mulieri etiam sub lege Evangelica. Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiae, necnon ex Scriptura sacra, 1. *Cor.* 7. 39.: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat; tantum in Domino.*

§. II. De firmitate matrimonii.

Duplex distinguitur matrimonii firmitas: alia enim vinculum, alia eorum respicit.

PUNCTUM I. — De firmitate matrimonii, quatenus spectat vinculum.

570. — Matrimonium est indissolubile, idest matrimonio semel contracto, divortium quoad vinculum fieri nequit, saltem de lege positiva divina. De fide est. Probatur 1^o ex verbis Christi, *Matth.* 19. 6.: *Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* 2^o Ex verbis divi Pauli 1. *Corinth.* 7. 10. et 11.: *Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* 3^o Ex *Trid.* sess. 24. Can. 7.

571. — Triplex tamen casus est excipiendus: nam

1^o Dissolvi potest matrimonium *ratum et non consummatum* (1)

(1) Superius (not. ad n. 557.) diximus, non posse dici consummatum matrimonium, nisi actus sit per se idoneus ad effectum generationis. Imo S. Alphonsus (lib. 6. n. 1036.) post S. Thomam (in 4. dist. 41.

q. 1. art. 1. q. 4. ad 2.) insuper requirit actum ex utraque parte perfectum: quae doctrina ad gravium quaestionum solutionem conferre potest.

Duo praeterea adverte. Primum est, hoc

Christianorum, gravi de causa, *per dispensationem* Papae (2), ex potestate divinitus ipsi concessa. Patet ex eo quod SS. Pontifices iam multoties hac potestate usi sint, uti S. Gregorius VII., Paulus III., etc.

valere non solum quoad primum, quod quisque contrahat, matrimonium, sed etiam quoad secundum, tertium, etc. Hinc si nubant personae viduae, prolem quoque ex praecedenti matrimonio sortitae, etiam cum istis lex valet; et ideo si alteruter in religione profiteatur, antequam praesens matrimonium consummetur, vinculum dissolvitur. Alterum est, uxorem, quae intra duos menses, dum de capessenda Religione deliberat, per vim a sponso cognita fuerit, ex communiore et probabiliore Thh. et Canonist. sententia posse nihilominus religionem ingredi etiam invito sponso, qui ideo sibi imputare debet, quod, professione in casu vinculum non dissolvitur, absque spe coniugii usque ad sponsae obitum manere debeat. Excipiunt DD., si uxor prolem concepisset, quae sine matre educari facile non posset (Vid. Sanch. lib. 2. disp. 22. n. 7., et Pirhing. lib. 3. tit. 32. n. 56.).

(2) De S. Pontificis potestate in dispensando super matrimonio rato et non consummato, nulla est in foro et in praxi disputatio, et sola controversia reduci consuevit ad causam, an adsit videlicet causa sufficiens pro tali dispensatione concedenda. Ita Ben. XIV. (quaest. can. 24.). Vid. etiam eiusdem quaest. Can. 108. et 479., in qua dicit, notorie hanc doctrinam esse communem inter Theologos et Canonistas. Quare quod ait S. Alphonsus (lib. 6. n. 959.), adesse de hac quaestione *duplicem sententiam, probabilem*, inter opiniones obsoletas habendum est. Exempla autem harum dispensationum plura habes apud Schmalzgr. (lib. 4. tit. 19. n. 46.), et Pignatelli (tom. 1. consult. 148. n. 5.); posteriora vero usque ad Pium VII. Gregorium XVI. et Pium IX. apud Perrone (*De Matrimonio*, tom. 3. pag. 509-510. edit. Rom.).

Extendenda autem haec facultas est ad matrimonia consummata in infidelitate, si coniuges post baptismum, quo coniugium fit *ratum*, rursus illud nondum consummaverint. Et id quidem luculentissime confirmatur ex Litteris Gregorii XIII. 25. Ian. 1585., quas habes apud Clericatum (*De Matrim.* decis. XI. n. 28.); in quibus primo quidem hanc facultatem sic adstruit: *Idcirco attendentes, huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censerent, ut necessitate suadente dissolvi non possint*, etc. Concludit exinde, vi dispensationis valida esse matrimonia, quae coniuges ad fidem conversi cum aliis contraxerint, licet prior quoque coniux tunc iam conversus ad fidem existeret. *Quae quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit, coniuges priores infideles suam voluntatem iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma esse.* Neque solum Gregorius XIII. sed et Urbanus VIII. in Litteris datis 20. Octobris 1624., et rursus 17. Septembris 1627. id ipsum declaravit, nimirum *Sedem Apostolicam ex gravi causa posse aliquando matrimonia infidelium dissolvere*, ut testatur Card. Lugo in libello supplici, quem eidem Urbano VIII. obtulit, eumque habes apud Cardenas (*Cris. Theolog.* part. 4. diss. 2. n. 552.). Quod vero Pontius (lib. 7. cap. 48. n. 22. et lib. 9. cap. 2. n. 17.), et post eum Lambertinius (*De Synod.* lib. 13. cap. 21. n. 4-6.) Gregorii litteras ad eam dispensationem ab interpellando coniuge detorquere conentur, tantum non ad ineptias, utpote plane verbis Gregorii repugnans, amandandum videtur.

2^o Dissolvi potest matrimonium *ratum et non consummatum*, per solemnem *professionem religiosam* unius coniugum, atque hoc ex pri-

Et quidem de opinione, quae R. Pontificibus facultatem negat dispensandi in matrimonio mere rato, non aliter censuit Iacobus Pignatelli (*Consult. Canon.* lib. 1. can. 148. n. 6.) scribens: *Itaque Canonistarum omnium plurimorumque Theologorum calculo, atque Summorum Pontificum exemplis ad nostra usque tempora id ita firmatum est, ut temerarium esset contrarium asserere.* Nec aliter Georgius Gobat (*Tr.* 10. n. 691.): *Nec puto, posse iam absque contumelia Sedis Apostolicae defendi opinionem Pontii, postquam scilicet Diana nominavit septem Pontifices, qui cum facile triginta ita dispensarunt et novissime Innocentius X. post tam longas, acresque inter Theologos concertationes de hac potestate fuit ea usus erga vulgarem opificem, nullius prorsus gratia suffultum, et quidem absque causa bonum publicum concernente, ut fidelissime supra (n. 678.) retuli.* Hinc et Elbel (*De Matr. Conf.* 15. n. 360.): *Sine temeritatis nota dici non valet, quod (Pontifices) dispensando erraverint.*

Quidquid porro de hisce iudiciis quispian sentendum censeat nemo in dubium vocare poterit, quin ea S. Doctoris de hac quaestione affirmatio — *Adest duplex sententia probabilis* — ad incommoda sane gravissima, etiam attentis suis ipsorum placitis, adducat. Et sane consequens iam est, Romanos Pontifices in hoc negotio egisse igitur innixos opinioni, quae falsa esse potest, immo quae probabiliter falsa est. At enim primo quidem hic agitur etiam de iure tertii: quippe notum est, eiusmodi dispensationes etiam invita altera parte concessas fuisse. Et siquidem dispensatio dicenda sit mere *probabiliter valida*, nonne igitur dicendum foret, inique eum altera parte actum per Romanos Pon-

tifices fuisse? Nonne Pontius (lib. 9. cap. 3. n. 8.) hoc argumentum affert ad negandam hanc Pontifici potestatem, *quia difficile videtur contra ius iustitiae quaesitum tertio Pontificem legem ferre aut matrimonium dirimere: id quod in minoribus contractibus perspicue videmus?*

Insuper nemo in dubium vocat per matrimonii rescissionem ipsi Sacramento gravissimam iniuriam inferri, nisi legitime matrimonium solutum fuerit. At vero licetne iuxta S. Doctoris Alphonsi principia agere cum opinione mere probabili, simulque eum probabili eaque gravi Sacramenti irreverentia? Atqui nonne evidens est gravis huius irreverentiae periculum, si mere probabiliter solutum per Pontificiam dispensationem coniugum dicatur?

Praeterea cum per huiusmodi Pontificiam dispensationem facultas utrique sponso fiat ad alias nuptias transeundi, num licite ad alteras has nuptias *probabiliter* adulterinas progredi sponsi possent? Numquid consentire Ecclesiae posset, ut ad sacramentum matrimonii ille admittatur, qui adhuc vinculo ligaminis probabiliter manet constrictus et probabiliter in adulterina coniunctione mansurus esset?

Merito proinde Salmanticenses (*Tr.* 9. cap. 4. n. 59.): *Saepe saepius (aiunt) Summi Pontifices dispensarunt, ut matrimonium ratum dissolveretur; sed non est credendum, Pontifices errasse in materia adeo gravi, et quae maxime ad mores pertinet... quia in rebus pertinentibus ad mores IMPIMUM VIDETUR ASSERERE, Summos Pontifices errare.* Et tamen si S. Alphonsi affirmatio admittatur, nonne probabiliter dicendum foret, Summos Pontifices probabiliter in re gravi ad mores pertinente errasse?

Nec aliter Diana, qui subinde alioquin a certis auctoribus ceu nimis benignus exhibetur (tom. 3. *Tr.* 1. res. 94. n. 4.):

vilegio speciali a Christo concesso et ab Ecclesia declarato. Sic enim

Non est ullo modo verisimile, Pontifices in re tanti momenti errare, cum eorum error graviter Ecclesiae noceret. Nam non solum esset in facto, sed redundaret in doctrinam Ecclesiae perniciosam, quia suo facto implicite docent etc. Et paulo post (n. 5.): *Error eorum esset circa unum ex praecipuis capitibus Religionis nostrae, qui sane esset intolerabilis.* Et evasioni occurrens subdit: *Dices errorem tantum esse speculativum, in quo excusantur, eo quod sequantur probabilem variorum Doctorum sententiam. Respondetur, id non satisfacere, cum etiam error speculativus in doctrina morum vel in facto, ex quo sequeretur error in doctrina morum, et praesertim in Sacramentis, esset perniciosissimus Ecclesiae.* Tum egregie addit (n. 12): *Et certe sufficere deberet cuicumque christiano, quantumvis litterato, Rom. Pontifices, et praecipue Pium V, alioqui sanctissimum ac eximium theologum, saepe dispensasse in praedictis matrimoniis... Sufficere etiam debet, eosdem Rom. Pontifices declarasse, non fuisse de mente Christi Matt. 5. et 19. includere praedictum matrimonium, cui interpretationi summa fides adhibenda est, Cap. Haec est fides 24. Quaest. 1.*

Nec in patrocinium affirmationis S. Alphonsi allegare licet aliquot Auctores. Nam nemo nescit, plures alios, praesertim paulo antiquiores pro opinione, quae aut negat aut in dubium vocat eam Romani Pontificis potestatem, de qua sermo, allegari potuisse. At nihil movere id potest aut debet. Illud nimirum in hac controversia factum cernimus, quod et de aliis factum novimus, ut eum in Scholis agitare coepae sunt, summa extiterit, et subinde acerrima Doctorum dissensio; quae tamen decursu temporis, tum ope maturioris di-

scussionis, tum praesertim ea luce, quae ab Apostolica Romana Sede etiam citra ullam definitionem, per facta tamen aliasve rationes sese prodit, paulatim imminuitur ac demum penitus evanescit.

Qua quidem in re admirabilem sane sese ostendit prudentissima Sedis Apostolicae oeconomia ac longanimis patientia, dum scilicet quo tempore aut factis aut alia ratione satis indicat, quam in partem inclinet, et quo sensus suus tendat; ubi tamen nullum imminet grave periculum, non impedit, quominus filii sui, ad obediendum alioquin parati, interim disputent inter se, et inter disputandum eo interdum deveniant, ut reverentiae et honori tantae Matri debito deesse forte videantur.

Nec dissimili ratione eadem Sedes Apostolica, cum sibi per facta ipsa ius vindicaret dispensandi in matrimonio rato, patienter nihilominus tulit, quod v. gr. Sotus (*In 4. dist. 27. q. 1. art. 4. Vers. His tamen nihil obstantibus*) de hac doctrina scriberet: *Mihi tamen, ut tenuitatem mei ingenii fatear, salva semper Ecclesiae censura, nullam probabilitatis effigiem repraesentat.* Illud insuper Sedes Apostolica patienter pertulit ut ipsam quispiam ideo tantum dixerit a peccato immunem, dum circa vota solemnia ac matrimonium ratum dispensat, quia eam excusat ignorantia invincibilis. Ita Martinus Wigandt (*Tribun. Confess. tr. 2. Prooem. Exam. 3. n. 7.*): *Si tamen opinio, in se minus probabilis, alicui videatur probabilior, non peccat eam in praxi sequendo, quia excusat ignorantia invincibilis; et ita contingere potest in dispensationibus Papae circa vota solemnia ac matrimonium ratum.* Proinde iuxta hanc opinionem ne huiusmodi Acta Apostolicae Sedis, quae per plura iam saecula ad nostros usque dies frequenter repetita cernimus, improbitati Ro-

Trid. sess. 24. c. 6.: Si quis dixerit matrimonium non consummatum,

manorum Pontificum adscribamus, oportet scilicet, ut ea ipsorum ignorantiae imputemus! Et exinde Charmes, Romanos Pontifices excusavit, quod DECEPTI FUERINT! Quid itaque mirum, quod opinio, quae ad huiusmodi consecraria necessario adducit, decursu temporis exoleverit?

Neque probabilitas *speculativa* adhuc superesse illi opinioni dicenda est. Nam controversia est, an Pontifex habeat potestatem dissolvendi matrimonium mereratum, atque adeo num matrimonii per dispensationem Pontificiam solutio valida sit, nec ne. Num itaque haec sententia hue recidit: Pontifici *speculative* non inest probabiliter haec potestas, *practice* vero absolute inest haec potestas? Et rursus: huiusmodi matrimonii solutio *speculative* probabiliter non est valida, *in praxi* vero absolute est valida? Atqui eiusmodi sententia apertissime quid absurdum redolet.

Verum in aequivoco versari qui id dicant videntur. Dum enim quaerunt, an Pontifex in matrimonio rato *dispensare* possit, et respondent, probabiliter, *speculative loquendo non posse*, illud *an possit* intelligunt de potestate ad valorem actus necessaria; quando vero *de praxi* loquuntur, illud *an possit* non de pari ad valorem actus potestate, sed intelligunt de actus liceitate seu honestate, quam denique aut implicite aut explicite ex invincibili atque adeo inculpabili agentis ignorantia repetunt. At enim si sublata aequivocatione questio fiat, an *licite Apostolica Sedes* dispensare possit in matrimonio rato; numquid audebunt respondere: probabiliter, *speculative loquendo*, id est illicitum, *practice* vero omnino est licitum? Numquid, enim si invincibilis ignorantiae excusationem seponas, adiuncta quaepiam *in praxi* accedunt, quae diluant rationes, propter quas *speculative* actio est probabiliter illicita?

Paucis: Si reipsa dubia dicenda est potestas Pontificis ad valorem actus necessaria, in praxi vitari nulla ratione possunt ea incommoda, quae superius tetigimus, atque illud in primis quod ad alteras nuptias illi admittantur, qui probabiliter praecedentis matrimonii vinculo adhuc vincuntur. Et quidem merito vanissimum dicendum erit, quidquid demum deinde addatur de ignorantia invincibili, quae Pontificem dispensantem a peccato excuset. Nam consentiunt iam DD. omnes in id, quod ex propositionibus damnatis a Sede Apostolica eruitur, *illicitum esse in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti*, atque adeo inde consequitur manifeste, illicitum esse in casu praesenti ad Sacramentum matrimonii admittere, ubi contrahentium consensus probabiliter est invalidus. Porro si *in praxi* id illicitum est, etiam *speculative* illicitum dicendum erit. Egregie ad rem Card. De Lugo (*De Iust. et Iur.* d. 10. n. 189.): *Si haec inconvenientia per se ex illa sententia consequuntur, certe nec speculative erit probabilis; ad probabilitatem enim etiam speculative rei moralis, oportet, quod materia sit talis, ut in circumstantiis humanis non afferat inconvenientia, quae eam reddant illicitam; si autem ex se talia inconvenientia affert, eo ipso est intrinsece illicita etiam speculative loquendo.* Cum itaque (ut denique concludamus) vanissima et viro Theologo plane indigna dicenda sit haec ratio excusandi Sedis Apostolicae Acta per plura saecula ad nos usque tam saepe repetita, quasi per meram ignorantiam Romani Pontifices ita dubia usi sint potestate, ut locum dederint iis incommodis gravissimis, propter quae ipsimet usum probabilitatis in subiecta materia damnaverunt; nil mirum vi-

per solemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit (3).

Ut autem sponsi de huius privilegii usu deliberent, ab ipso iure duos menses post nuptias sibi concessos habent (4), quo tempore non tenentur reddere debitum. — S. Lig. n. 870., 958. Imo post illud quoque bimestre, si matrimonium etiam per illicitam debiti negationem consummatum non fuerit, hoc privilegium manet. Ferraris (5). Neque illud impedit fornicatio habita inter sponso ante matrimonii celebrationem (6). — Scavini.

Peccat tamen ille, qui matrimonium cum intentione Religionem ingrediendi contrahit, quin compartem moneat. — S. Lig. *ibid.*

3^o Dissolvi potest matrimonium etiam *consummatum infidelium*

deri debet, quod Theologi inania demum argumenta censuerint, quae dubium circa hanc Sedis Apostolicae potestatem iniiciebant, atque adeo temporis decursu res eo adducta fuerit, ut ea opinio iam exoleverit, et *obsoleta* dici debeat.

(3) Solemnis dicitur professio, quae fit in Religione aliqua a Sede Apostolica approbata, prouti haec distinguitur a Congregationibus, in quibus vota tantum simplicia emittuntur: quae sane nedum vim habeant praecedens matrimonium solvendi, imo ne sequens quidem efficiunt invalidum, ut dicitur inferius, ubi *de impedimentis mere impediens*. Quocirca erronee scripsit Pontius (*De Matrim.* lib. 9. cap. 6.), matrimonium ratum solvi per professionem votorum simplicium, quae post biennium tirocinii in Societate Iesu emittuntur; quem errorem e Pontio transcripsit etiam Vincentius De Iustis (*De Dispens.* lib. 2. cap. 14. n. 106.). Nam utique ex singulari Privilegio Societati Iesu per Gregorium XIII. concesso ea vota simplicia constituunt impedimentum dirimens, atque idecirco obstrictos iis certe reddunt inhabiles ad valide matrimonium contrahendum; at quod insuper matrimonium iam contractum solvant, ipsa Societas Iesu neque rescivit unquam neque cogitavit. Vid. Suarez (*De Relig.* Tr. 10.

lib. 4. cap. 2.), Vasquez (In 1. 2. disp. 165. cap. 10.), Sanchez (*De Matrim.* lib. 1. disp. 48. n. 6.), Croix (lib. 6. part. 3. n. 413.), Schmalzgrueber (lib. 3. tit. 31. n. 210., et lib. 4. tit. 6. n. 61.-64.), etc. Accedit Resol. S. Congr. quam refert Barbosa (*Collect. Apostolic. Decis. Coll.* 465. V. MATRIMONIUM, n. 30.).

(4) Hoc tamen tempus arbitrio iudicis restringi vel prorogari potest; quamquam haud facile ab eo spatio discedere oporteat. Vid. Sanchez (lib. 2. disp. 24. n. 12.), et Schmalzgr. (lib. 3. tit. 32. n. 1.). Duo autem menses ex veriori et communiori sententia non a nuptiarum die, sed a die, quo iudex terminum praefigit, computandi sunt. Sanchez. (*ibid.* n. 21.) et Schmalzgr. (*ibid.* n. 3.).

(5) Si tamen pars, quae religionem ingressa est, plus aequo professionem differat, vagando de una Religione in aliam intra tirocinii spatium, potest iudex tempus peremptorie assignare, ut vel maneat in aliqua religione, ibique expleto tirocinio profiteatur, vel ad sponsum redeat, et matrimonium consummet. Sanchez, lib. 2. disp. 24. n. 9.

(6) Excepe nisi in matrimonio manere necessarium sit ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum, aut sponsae honorem. — S. Alphonsus, lib. 6. n. 958.

ex concessione divina, quando alteruter coniugum convertitur ad *Fidem christianam* (7), et alter recusat cum eo pacifice cohabitare, vel non cohabitatur nisi cum *iniuria Creatoris*, et Religionis christianae contemptu,

(7) Intellige *conversionem per susceptionem baptismi*; per quam tamen nondum solvitur coniugale cum infideli vinculum, sed tunc solum, quando conversus, renuente altero pacifice et absque Creatoris contumelia cohabitare, alias nuptias contrahit. Quam doctrinam Bened. XIV. (*Quaest. can. 346. n. 6.*) *communem, imo communissimam Theologorum et Canonistarum* esse fatetur: unde, nisi mendum typographicum supponamus, vix intelligitur, cur alibi (*De Synod. lib. 6. cap. 4. n. 4.*) cum alioquin rursus eam fateatur esse *ferè communiter receptam*, et a S. Congregatione Conc. ann. 1679. et 1680. *definitam*, PLEROSQUE tamen DD. dicat oppositum sentire.

Hinc duo consecretaria. Nam 1^o si coniux, qui manserat infidelis, ad fidem deinde ac baptismum veniat, antequam alter novum matrimonium iniverit: hic ad illum recipiendum tenetur, et compelli ad cohabitandum potest. Ita in *C. Gaudemus 8. De Divortii*; idque rursus confirmatum a S. Congregat. cum Pontificis approbatione 1. Iul. 1679. et 13. Apr. 1680. refert Bened. XIV. (*cit. Quaest. can. n. 6.*) Ratio, quia coniugium nondum solutum, per alterius baptismum evadit *ratum*; quin et rationem sacramenti, quae (prout iam definitum nunc est) in christianorum matrimoniis a ratione contractus nequit seiungi, plane assumit, non secus ac scilicet quando matrimonia *in radice* sanantur. 2^o Si vero coniugium pristinum per novas conversi nuptias iam solutum fuerit, integrum erit alteri quoque parti (matrimonii quippe vinculum individuum est) alias inire nuptias non solum valide, sed et licite, tum si ad fidem convertatur, tum, ut communior habet sententia, etiamsi in infidelitate perseveret. — Vid. Schmalzgrueber, lib. 4. tit. 19. n. 32.-33.

Cum vero concursus sit DD. sententia, coniugem conversum, si alter infidelis cohabitare renuat, etc., posse aut Religionem profiteri, aut sacros Ordines suscipere, in neutra hypothesis, etsi alter dein convertatur, instauratur denuo coniugium, nisi forte adhuc novitius ille sit, aut minores dumtaxat Ordines susceperit. Ratio, quia per religiosam professionem, itemque per sacros Ordines status assumitur cum matrimonio impossibilis (Schmalzgr. lib. 4. tit. 19. n. 37. — Sanchez, lib. 7. disp. 76. n. 6. — *De Iustis*, lib. 2. cap. 13. n. 40.); quod item tenendum putat Sanchez (l. c.), si conversus votum absolutae castitatis emiserit. Et in hypothesis quidem emissae professionis religiosae *matrimonium resolvi, verius* (inquit Maschat *Inst. Can. lib. 4. tit. 19. n. 9.*), *affirmant S. Bonaventura, Sanchez, etc.*; et *commune Theologorum placitum* (inquit Sanchez l. c. n. 9.) *hoc a simili deducit. Si enim ea vis concessa est a Christo professioni Religionis, ut dissolvat vinculum matrimonii rati inter fideles, multo magis dissolvat matrimonium tempore infidelitatis consummatum, quod ratum non est ex C. Quanto 7. De Divortii*. In hypothesis autem sacri dumtaxat Ordinis suscepti, aut voti absolutae castitatis emissi, cum matrimonii vinculum ex communi sententia non solvatur, et alioquin coniux his vinculis obstrictus restitui sine dispensatione non possit alteri coniugi forte converso; tunc si prius conversus dispensationes libenter non admitteret, alter vero non posset, nisi aegre, in statu continentiae vivere, expediret ad dispensationem recurrere, qua Pontifex, ut sup. dictum est, prioris matrimonii vinculum abrumpat.

aut conatum adhibet, ut partem fidelem pervertat (8). Deducitur ex Declaratione Innocent. III. apud S. Lig. n. 956., etc. Concessio autem haec divina eruitur ex verbis Apostoli, 1. *Cor. 7. 12.*, ubi ait: *Si quis frater*

(8) Periculum perversionis effecit, ut, licet pars infidelis consentiat pacifice cohabitare cum fidele, interdum tamen non admittatur ad cohabitationem, nisi et ipsa ad fidem convertatur. Qua in re Benedictus XIV. (*De Synod. lib. 13. cap. 21. n. 1.*) laudat sententiam Cabassutii, qui (*Prax. Iur. Can. p. 3. cap. 23. n. 11.*) post Sanchezium concludit, quaestionem definiendam esse *a casuum circumstantiis et moribus regionum*.

Praxis porro fert, ut in locis infidelium, v. gr. inter Sinas, Indos, etc., conversis permittatur, ut cum infideli cohabitent, et rursus ut ad alias nuptias iuxta doctrinam Pauli transire possint, si infidelis aut nolit cohabitare, aut non consentiat cohabitare nisi cum iniuria Creatoris; et huc spectat *Cap. Gaudemus* Innocentii III. et *Declaratio* allegata a Benedicto XIV. (l. c.). Inter nationes vero christianas praxis invaluit, ut cohabitatio non permittatur cum parte, quae obstinate sectae infideli, v. gr. iudaicae, adhaereat, quamvis haec protestetur, se pacifice velle cohabitare. Vide Sanchez (lib. 7. disp. 73. n. 12.), qui recte animadvertit, et in hoc casu locum habere ea adiuncta, propter quae Apostolus docuit, conversum posse, dimissa parte infideli, ad alias nuptias transire, nec obligandum, ut caelibem vitam ducat; quod sane, cum grave iugum esse queat, a fide amplectenda removere eum posset, imo contra mentem Apostoli ipsum servituti matrimonii in infidelitate contracti subiiceret. Qua de re Cabassutius (l. c.) de Iudaicis in ditione pontificia degentibus scribit: *Libertas vero conceditur tam converso coniugi, quam pertinaci, aliis se nuptiis alligandi: sed pertinaci tamen non ante quam conversus aliud coniugium contraxerit*.

Diversitatem autem praxis pro locorum et adiunctorum diversitate cernere est in decreto Concilii Limensis (*Act. II. cap. 10.*), quod Sixtus V. apostolica auctoritate confirmavit (Apud Pignatelli *Cons. Can. tom. IV. Cons. 189. prop. fin.*). Sic autem se illud habet: *De iis, qui matrimonio iuncti convertuntur ad fidem, coniuge adhuc infideli permanente, in superiori Concilio provide consultum est, ut si infidelis quidem spem suae conversionis maturam ostendat, christianus nullo modo ad alias nuptias transeat, quemadmodum est sacris Canonibus definitum, sed coniugis lucrum in Christo expectet. Si vero differat conversionem suam, neque tamen coniugi baptizato perniciosus existat, eum a fide avertendo, aut ad peccatum mortale pertrahendo... tunc et expectandum adhuc esse per semestre tempus, assidue de sua interim conversione admoendum. Sed quoniam tum periculum recens conversi cavendum est, ut si diu permanserit in toro infidelis, fidem Christi fortassis amittat..., tum vero libertati illius consulendum est, ne caelebs vivere cogatur...; idcirco discernimus, ut transacto sex mensium spatio res ad Episcopum deferatur, qui bene perspecta causa, fidele declarat, copiam esse aliud matrimonium ineundi... Quod si nullum esse periculum in cohabitatione viderit, iubeat expectare infidelem, vel etiam consulat cohabitare, si prodesse intelligat iuxta Pauli Apostoli consilium. Neque enim potest omnibus conversis eadem lex praefigi, cum occurrant profecto variae circumstantiae, neque sit omnium infidelium eadem ratio*.

uxorem habet infidelem et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam...; quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus. Eandem fusius explicat Innocentius III. in Cap. *Quanto 7. De Divortiis*. Vide plura in Cas. n. 903. et seq. (9).

(9) Addendum hic (quod A. praetermittit), antequam conversus ad fidem secundis nuptiis se obstringat, necessarium esse interpellare coniugem adhuc infidelem, ut constet, scilicet velitne *pacifice cum converso cohabitare*, etc., aut, pro diversis circumstantiis, *velitne, et ipse fidem amplecti*, etc. Ratio patet, quia sicut in dubio de morte prioris coniugis ad secundum coniugium ineundum opus est inquirere, an ille mortuus reipsa sit; sic in casu inquirendum est, an coniux infidelis, iuxta Paulinam phrasim, reipsa *discedat*.

Et Card. quidem Brancatius, quem exscripsit dein Clericatus (*De Matrim. Dec. XI. n. 21.*), censuit (In 4. Sent. disp. 16. n. 198.), hanc interpellationem adeo necessariam esse, ut invalidum habendum sit matrimonium, quod non explorata prioris coniugis infidelis voluntate contrahatur; hanc autem affert rationem (ibid. n. 199.), quod *Privilegium non habet suum robur, nisi serventur conditiones exactae a legislatore. Atqui (ait) conditio praecipua est, ut infidelis discedat*. — At enim ut argumentum concluderet, *Minor* deberet ista esse: *Atqui conditio necessaria ad valorem matrimonii est, ut fidelis prius investiget et noscat, infidelem velle discedere*. Hoc autem nec ipse probat, nec, puto, facile quispiam probabit. Et sane certum pariter est, coniugium secundum non esse validum ante mortem prioris coniugis. Verum male hic ratiocinaretur, quisquis confundens conditionis eventum cum eiusdem eventus notitia sic concluderet: *Ergo in dubio de morte coniugis invalidum est aliud matrimonium, quod contrahatur non sublato dubio, an hic reipsa mortuus*

sit. Recta conclusio est peccare eum, qui sine certa notitia mortis prioris coniugis aliud contrahit matrimonium: hoc autem validum aut invalidum esse, prouti vivens vel mortuus, quo tempore novum coniugium contrahebatur, prior coniux erat. A pari in casu nostro concludes, peccare utique fidelem, qui coniuge infideli inconsulto, atque adeo ignorans, an velit *discedere*, novas nuptias contrahit; veruntamen has validas aut invalidas existere, prouti conditio istius *discessus* existit, vel non existit. Argumentum vero, quod pro Brancatii opinione quidam, praesertim Missionarii, desumi putarunt ex S. Congreg. de Prop. Fid. Declaratione ann. 1816., multiplicem ob causam claudicat. Quippe aliae suppetebant rationes, propter quas secundum cuiusdam Tullii cum Martha matrimonium invalidum censeretur, uti genuina Acta S. Congregationis inspicienti facile patet. Vid. Sanchez (lib. 7. disp. 74. n. 13-18.), ubi de interpellationis necessitate ac modo, tum etiam de induciis infideli concedendis disserit.

Potior difficultas est, quid sit agendum, quando conversus interpellare alium non potest; quod duplici praesertim de causa contingere potest, nempe vel quia adiri infidelis non potest, vel quia non constat, quaenam e pluribus personis sit interpellanda, v. gr. cum ignoratur, quaenam e pluribus, quas quis habet, vel habuit, legitima sit eiusdem uxor.

Et quoad primum casum, missa fiat nunc quaestio de infideli, qui malitiose fugerit vel latitet, ne interpelletur. Ut enim advertunt DD. (*Vid. Clericatum, De Matrim. decis. XI. n. 26.*), satis tunc constat, eum nolle converti aut cohabitare; et ideo

PUNCTUM II.

De firmitate matrimonii quatenus spectat torum, et de divortio a toro.

572. **Principia.** — I. Coniuges ratione vinculi matrimonialis tenentur simul cohabitare, et vitam socialem ducere. Ratio eruitur ex ipsamet matrimonii definitione.

poterit fidelis libere aliud matrimonium inire. Quaestio est, quando interpellari infidelis non potest, quia, ubinam sit, ignoratur, vel adeo distat, ut monitio censeatur impossibilis.

Plures (*plerisque* fuisse fatetur Benedictus XIV. *De Synod. lib. 6. cap. 4. n. 3.*) docuerunt, in casu non opus esse interpellatione eo *quod moraliter tunc certum sit, infidelem nolle converti, ac relinquere suos, ut legitime cum converso cohabitaret: nulla autem monitione opus sit, quando de eius obstinatione moralis adest certitudo*. Vid. Sanchez (lib. 7. disp. 74. n. 14.), et Clericatum (*De Matrim. decis. XI. n. 26.*). Verum aegre quis forte haec admittet. Nam ratio distantiae, et ignorantia loci, quo delatus sit proprius coniux (v. gr. si ex Africa raptus et abductus sit maritus, delatusque ad Americas), utique spem illum recuperandi forte auferent uxori in media Africa relictæ: at quod haec insuper obstinate nolit aut converti aut cohabitare cum illo, si forte inveniat, undenam certo evincitur? Immo experientia non raro oppositum ostendit, et aliquando ad fidem christianam prius relictus coniux, quam abductus, venisse deprehensus est.

Pontius (*De Matrim. lib. 7. cap. 48. n. 22.*), quem deinde exscripsit Benedictus XIV. (*De Synod. lib. 6. cap. 4. n. 3.*), contendit, fidelem *nubere non posse, nisi dispensatio Pontificis accedat, qua suppleatur ea admonitio, scilicet (uti explicat Benedictus XIV. l. c.) ut novum possit matrimonium iniri, ommissa interpellatione alterius coniugis infidelis,*

quem constat legitime interpellari non posse. At vero si haec ita intelligantur, ut unicus dispensationis effectus sit deobligare fidelem ab inquirendo, velitne coniux *discedere*, vel *non discedere*; merito haec opinio poterit intolerabilior videri, quam praecedens Sanchezii. Haec enim demum saltem adesse supponit moralem ideoque sufficientem certitudinem *discessus* coniugis infidelis; et ideo supponit adesse illam essentiali conditionem, quae ex Pauli Apostoli doctrina et necessaria est et sufficit, ut fidelis ad alias nuptias transire, soluto prioris coniugii vinculo, possit. Contra vero posterior Pontii opinio nihil curans de existentia vel non existentia necessariae illius conditionis, putat satis negotio consultum esse, si quis ope dispensationis nihil de voluntate infidelis, *velit, nec ne, discedere*, ulterius inquiret: perinde nimirum ac si in dubio de morte prioris coniugis quispiam ad valide contrahendum aliud matrimonium, satis esse existimet, authentice a magistratu declarari, inquisitionem de coniugis vita aut decessu valde difficilem aut etiam moraliter esse impossibile! nam huc demum totam vim dispensationis pontificiae in hac quaestione revocant. Qua in re partes quoque, prope dixerim, ridiculas Pontificiae potestati reservant, nimirum ut *dispenset ab interpellatione coniugis, quem non posse interpellari legitime constat!* At enim si forte conditio ab Apostolo requisita reipsa desit, et coniux v. gr. relictus in Africa potius quam *discedat*, certum gerit animum fidem coniugi suo in tempus omne servandi; quo-